

Vart är vi på väg? PM
En workshop om transportpolitisk 2018:8
måluppfyllelse på sikt

Vart är vi på väg? PM
En workshop om transportpolitisk 2018:8
måluppfyllelse på sikt

Trafikanalys

Adress: Torsgatan 30

113 21 Stockholm

Telefon: 010 414 42 00

Fax: 010 414 42 10

E-post: trafikanalys@trafa.se

Webbadress: www.trafa.se

Ansvarig utgivare: Brita Saxton

Publiceringsdatum: 2018-10-11

Förord

Denna PM sammanfattar metoden, resultaten och slutsatserna från en workshop som Trafikanalys genomförde den 21 september 2018. Workshopen genomfördes som ett moment i Trafikanalys uppdrag från regleringsbrevet för 2018, rörande en fördjupad uppföljning av de transportpolitiska målen. Workshopens resultat ska sammanvägas med andra analyser för en bedömning av måluppfyllelsen på sikt.

Arbetet har genomförts av Anders Brandén Klang med hjälp av Eva Lindborg och Mats Wiklund, alla vid Trafikanalys.

Östersund i oktober 2018

Per-Åke Vikman
Avdelningschef

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	5
1 Inledning	7
1.1 Metod	7
1.2 Trenderna.....	8
1.3 Målelementen.....	10
2 Resultat	13
2.1 Några resultat per trend	13
2.2 Några resultat per målelement.....	14
3 Slutsatser	17
Källförteckning	19
Bilaga 1 Resultat SWOT-analys	20
Bilaga 2 Deltagarförteckning	22

Sammanfattning

Trafikanalys har genomfört en workshop med syfte att belysa hur ett antal betydande samhällsutvecklingstrender kan förväntas påverka olika element i den transportpolitiska målstrukturen. I workshopen deltog representanter från Trafikanalys, Trafikverket, Transportstyrelsen, Energimyndigheten, Naturvårdsverket och Näringsdepartementet.

De element som har studerats är de som direkt kan härledas ur målformuleringarna för det övergripande transportpolitiska målet, samt ur funktions- och hänsynsmålen. De trender som ingått i studien är befolkningsutveckling, urbanisering, regionförstoring, digitaliserad kommunikation och konsumtion, globaliserad ekonomi, ökat klimatfokus, teknikutveckling samt ökat fokus på samhällets säkerhet och sårbarhet.

Målelementen Näringslivets tillgänglighet och Alla medborgares tillgänglighet tycks vara de aspekter av de transportpolitiska målformuleringarna som enligt workshopens deltagare gynnas mest av de utvecklingstrender som råder. Trafikanalys bedömer därför att slutsatsen från workshopen är att dessa element har de bästa förutsättningarna för att utvecklas i riktning mot måluppfyllelse på sikt.

I ett mellansegment placerar sig målelementen Miljö, I hela landet och Hälsa. Även för dessa finns förutsättningar för att transportsystemet utvecklas i rätt riktning, men det kan komma att kräva en högre grad av politisk omsorg för att styra utvecklingen.

De tre målelement som har minst att vinna på de rådande utvecklingstrenderna är Klimat, Trafiksäkerhet och Jämställdhet. För att dessa målelement ska vara nåbara på sikt behövs förmodligen mer omfattande politiska insatser i form av lagstiftning och andra styrmedel, som säkerställer att de möjligheter som trenderna ändå anses kunna ge upphov till tas till vara på ett sätt som bidrar till måluppfyllelse.

1 Inledning

Att bedöma måluppfyllelse på sikt är en uppgift som innebär stora utmaningar. För att göra det behövs antaganden om hur viktiga aspekter av samhället kommer att utvecklas i framtiden, en insikt i hur dessa förändringar kan komma att påverka de transportpolitiska målsättningarna, samt en bedömning av vilka åtgärder samhället i vid bemärkelse kommer att vara berett att genomföra för att påverka utvecklingen. Alla dessa faktorer är osäkra, och dessutom påverkar olika skeenden varandra i invecklade feedbackloopar. Det gör att det enda som med säkerhet kan sägas är att det inte går att göra säkra utfästelser.

Icke desto mindre är det angeläget att få en förståelse för vilka delar av transportpolitiska målbilden som kan förväntas innebära särskilt stora utmaningar att nå på sikt. Trafikanalys har valt att arbeta med denna del av uppdraget i samverkan med andra myndigheter i form av en workshop. I workshopen medverkade representanter för Trafikanalys, Transportstyrelsen, Trafikverket, Naturvårdsverket, Energimyndigheten och Regeringskansliet. Även Boverket har lämnat inspel till workshopens resultat i efterhand (för deltagarförteckning se Bilaga 2).

1.1 Metod

Workshopens metod kan sammanfattas i dessa steg.

1. Beskriv ett begränsat antal stora samhällstrender, som kan förväntas påverka den framtida utvecklingen av transporter och transportsystem.
2. Bedöm hur stark och långsiktig respektive trend är, där grönt innebär stark och långsiktig, gul stark, men kanske inte så långsiktig, och rött att trenden inte förefaller så stark varken på kortare eller längre sikt (den är avtagande).
3. Bryt ner de transportpolitiska målen till dess centrala element, med utgångspunkt från de målformuleringar som fastställts av riksdagen.
4. SWOT-analys - för var och en av trenderna under 1, fundera på vilket sätt den trenden påverkar vart och ett av målelementen. Skriv trendens nummer i en av målelementets SWOT-rutor.

S	Trenden påverkar samhällsutvecklingen så att målelementets uppfyllelse underlättas – bidrar till att måluppfyllelse nås.
W	Trenden försvårar måluppfyllelse – eller bidrar inte alls till en positiv utveckling
O	Trenden kan bidra till att målelementet nås, under förutsättning att den fångas upp/kanaliseras på ett önskat sätt
T	Trenden motverkar uppfyllelsen av målelementet
5. Analysera var varje målelement har respektive trend. Målelement med ett flertal trender i W- och T-rutorna kan förväntas kräva särskild politiska insatser för att bli nåbara.

Målelement med många trender i O-rutan behöver säkras med styrmedel som bidrar till att dessa trender ger de önskvärda effekter som de har potential för. Målelement där många trender placeras i S-rutan har goda förutsättningar att nås, utan några särskilt politiskt vidtagna åtgärder.

1.2 Trenderna

I tabellen nedan listas de trender som behandlades under workshopen. I den högra kolumnen framgår det också hur starka deltagarna i workshopen bedömde trenderna vara. Siffrorna motsvarar antalet röster som respektive bedömning har fått.

Tabell 1.1. Stora samhällstrender som beaktades under workshopen den 21 september. Siffrorna i den högra kolumnen redovisar röstetalen för hur starka och långsiktiga deltagarna bedömde trenderna vara. Grönt innebär att trenden är långsiktigt stark, och rött att trenden är kortsiktig och/eller svag.

<p>1. Befolkningsökning</p> <p>Sveriges befolkning växer. Under de senaste åren har ökningstakten varit omkring 100 000 personer per år. Till år 2030 räknar SCB i sin befolkningsprognos med att Sveriges befolkning kommer att uppgå till dryga 11 miljoner och år 2045 når vi 11,8 miljoner invånare.</p> <p>https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/framtidens-befolkning/</p>	<p>14</p> <p>1</p> <p>0</p>
<p>2. Urbanisering</p> <p>Befolkningen växer, men inte lika mycket överallt. Urbaniseringen, mätt som andelen personer som är bosatta i tätorter respektive landsbygd har pågått länge, och tycks fortsätta. Men nu växer städerna inte i första hand på landsbygdens bekostnad, utan städerna växer genom invandring och högre födelsetal, samtidigt som de mindre tätorterna (med färre än 10 000 invånare) tappar i befolkning då dödligheten överstiger födelsetalen.</p> <p>https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Dagens-urbanisering--inte-pa-landsbygdens-bekostnad/</p>	<p>11</p> <p>5</p> <p>0</p>
<p>3. Regionförstoring</p> <p>Regionförstoring ses av många som ett sätt att stimulera tillväxt och näringslivsutveckling, eftersom det förbättrar möjligheterna till en bra matchning på arbetsmarknaden. Ett sätt att följa regionförstoringen är att se hur många lokala arbetsmarknadsregioner (LA-regioner) landet kan delas in i. Om arbetspendlingen mellan två LA-regioner överstiger en viss nivå anses de ha smält samman till en. Män reser i genomsnitt längre till sitt arbete än kvinnor, så deras LA-regioner är färre till antalet, men större till ytan än kvinnornas. Sedan 2003 har männens LA-regioner minskat från 70 till 55, och kvinnors från 104 till 80.</p> <p>https://www.trafa.se/globalassets/rapporter/2018/rapport-2018_8-uppfoljning-av-de-transportpolitiska-malen-2018.pdf (sid 31)</p>	<p>5</p> <p>11</p> <p>0</p>

<p>4. Digitaliserad kommunikation och konsumtion</p> <p>Formerna och infrastrukturen för digital kommunikation växer snabbt, både för fasta uppkopplingar och mobila system. Andelen av befolkningen med tillgång till bredbandsuppkoppling med hög överföringskapacitet växer snabbt. Den svenska e-handeln har under det senaste decenniet ökat med cirka 4 procent per år, och för flertalet produktkategorier är utvecklingen ännu i en introduktions- eller tillväxtfas.</p> <p>https://www.trafa.se/globalassets/rapporter/2018/rapport-2018_8-uppfoljning-av-de-transportpolitiska-malen-2018.pdf (s 60 - 61)</p> <p>http://www.svenskhandel.se/globalassets/dokument/aktuellt-och-opinion/rapporter-och-foldrar/e-handelsrapporter/det_stora_detaljhandelsskiftet_svenskhandel_20170120.pdf</p>	<div style="text-align: center;">14</div> <div style="text-align: center;">2</div> <div style="text-align: center;">0</div>
<p>5. Globaliserad ekonomi</p> <p>Ett sätt att mäta globaliseringsgraden i ekonomin är att följa värdet av exporten som andel av landets BNP. För Sveriges del steg exportens andel av BNP kraftigt från knappt 27 procent år 1992 fram till år 2008 då andelen uppgick till nästan 50 procent. Sedan dess har andelen istället sjunkit, och de senaste åren legat relativt stabilt runt 45 procent. Det är ungefär i nivå med EU-länderna i genomsnitt, men väsentligt högre än genomsnittet för OECD-länderna som 2016 var knappt 28 procent.</p> <p>https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Ekonomi/Utrikeshandel/Exportandelar---internationell-jamforelse/?graph=/1628/1,2,32/all/</p>	<div style="text-align: center;">4</div> <div style="text-align: center;">11</div> <div style="text-align: center;">1</div>
<p>6. Stärkt fokus på klimatfrågan</p> <p>De senaste åren har medvetenheten om klimatfrågans avgörande betydelse förstärkts och breddats ytterligare. Det gäller medvetenheten både hos politiker och andra beslutsfattare och i den bredare allmänheten (i Sverige). De som tror på den här trenden menar att den utvecklingen kommer att fortsätta och förstärkas under kommande åren fram till 2030.</p> <p>https://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/klimat/attitydundersokning/Rapport-Allmanheten-klimatet-2018.pdf</p>	<div style="text-align: center;">10</div> <div style="text-align: center;">5</div> <div style="text-align: center;">1</div>
<p>7. Teknikutveckling</p> <p>Teknisk utveckling har pågått lika länge som den mänskliga historien, och är förstås också en del av vår framtid. Under de närmaste åren förväntas en fortsatt stark teknisk trend mot digitalisering och automatisering av tekniska system samt autonoma och självlärande tekniska system. Allt fler system blir också uppkopplade och möjliga att styra på distans.</p> <p>http://vdtidningen.se/5-kommande-tekniktrender-att-halla-koll-pa/</p>	<div style="text-align: center;">15</div> <div style="text-align: center;">1</div> <div style="text-align: center;">0</div>

<p>8. Ökat fokus på samhällets säkerhet och sårbarhet</p> <p>I denna trend ligger ett ökat fokus på både säkerhetsfrågor kopplade till skydd mot terrorbrott och vardagsbrottslighet samt ett förstärkt fokus på sårbarhet kopplat till exempel till effekter av klimatförändringar eller ökad exponering för cyberintrång i tekniska system. Trenden inkluderar också ökat fokus på trygghetsaspekter, det vill säga den subjektivt upplevda säkerheten.</p> <p>https://trafikverket.ineko.se/se/trender-i-transportsystemet-trafikverkets-omvärldsanalys-2018 (sid 24 och framåt)</p>	<div style="text-align: center;">6</div> <div style="text-align: center;">9</div> <div style="text-align: center;">1</div>
---	--

1.3 Målelementen

Det övergripande transportpolitiska målet

Transportpolitikens mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktig hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet.

I det övergripande målet är det framför allt formuleringen "långsiktig hållbar transportförsörjning" som är meningsbärande för målet. Detta begrepp bör förstås genom att det kopplar tillbaka till Brundtland-kommissionens rapport (WCED 1987) som beskriver hållbar utveckling som en utveckling som måste ske parallellt i tre dimensioner, den sociala, den ekonomiska och ekologiska. Elementen i det övergripande målet kan därmed sägas vara dessa tre utvecklingsdimensioner.

- Social hållbarhet
- Ekonomisk hållbarhet
- Miljömässig hållbarhet

Funktionsmålet

Transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.

I funktionsmålet är det tre saker som särskilt betonas. Det första är att alla ska ha en "grundläggande tillgänglighet". Genom att se tillbaka på det övergripande målet ser vi att "alla" avser medborgare och näringsliv. Därutöver betonas utvecklingskraft i hela landet och jämställdhet. De fyra målelementen för funktionsmålet blir därför,

- alla medborgares tillgänglighet,
- näringslivets tillgänglighet,
- i hela landet och
- jämställdhet.

Hänsynsmålet

Transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt samt bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljö kvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

Här betonas trafiksäkerhet, hälsa och miljö. Eftersom transportsektorn fått ett särskilt etappmål för minskade växthusgasutsläpp är det rimligt att betona den miljöaspekten som ett separat målelement, och därmed blir dessa fyra även för hänsynsmålet.

- Klimat
- Hälsa
- Trafiksäkerhet
- Miljö

2 Resultat

De samlade resultaten redovisas i bilaga 1. Här följer en sammanfattning av vad som framkommit, först per trend och därefter per transportpolitiskt målelement.

2.1 Några resultat per trend

Befolkningsutveckling, urbanisering och regionförstoring

Befolkningsutveckling och urbanisering bedömdes av merparten av deltagarna vara starka trender (grönt), medan de flesta bedömde att regionförstoring är en svagare, eller avtagande trend. Alla dessa trender påverkar befolkningens sammansättning och mobilitet i olika delar av landet. Deltagarna i workshopen har ofta placerat dessa trender i S- eller O-rutorna för funktionsmålets målelement, medan de tvärtom ofta hamnat i W- respektive T-rutan när det gäller hänsynsmålet.

En växande befolkning som är beredd att pendla längre för att hitta rätt jobb bedöms kunna vara ett bekymmer för klimat, hälsa, miljö och trafiksäkerhet. Urbaniseringen bedöms dock innebära möjligheter för klimatmålet och människors hälsa.

Digitaliserad kommunikation och konsumtion samt globaliserad ekonomi

Digitaliserad kommunikation och konsumtion bedömde workshopdeltagarna vara en fortsatt stark trend, men när det gäller globaliseringen av ekonomin var osäkerheten större. Trenden mot en fortsatt ökning av möjligheterna till en digitaliserad kommunikation och konsumtion bedöms av deltagarna som något som kommer att stärka både hänsynsmålet och funktionsmålet. Deltagarna har gjort bedömningen att nyttan av förbättrade kommunikationsmöjligheter överstiger eventuella negativa effekter av ökad distributionstrafik kopplat till distanshandel.

En globaliserad ekonomi anses dock av flera deltagare vara negativt för hälsa, klimat, trafiksäkerhet och miljö, så i den mån e-handel från omvärlden inkluderas i "digital konsumtion" ses det som ett problem. Den globaliserade ekonomin bedöms samtidigt vara en möjlighet för näringslivets tillgänglighet.

Ökat fokus på klimat och klimatförändringar

De flesta deltagarna bedömde att denna trend kommer att vara stark, även om ungefär en tredjedel ansåg trenden som mer osäker. Den här trenden skiljer sig lite från de övriga, då den handlar om en förändring i medvetenhet och attityder snarare än i förändrade beteenden och nya beslut. Om trenden realiseras tror deltagarna i workshopen inte oväntat att det kommer att vara en styrka och en möjlighet för målelementet klimat, men också för hälsa och miljö i övrigt. Många deltagare har också lyft att trenden kan vara ett hot för alla medborgares tillgänglighet.

Flera har samtidigt lyft att trenden kan vara en möjlighet för utveckling i hela landet, vilket kan motiveras med förväntningar på ökad inhemsk produktion av biodrivmedel som en "ny" näringsgren.

Teknikutveckling

Alla utom en av deltagarna i workshopen ansåg att en fortsatt teknisk utveckling är en stark trend. Det bedöms vara en trend som kommer att stärka näringslivets tillgänglighet och utveckling i hela landet. Workshopdeltagarna ser också teknikutveckling som en styrka och en möjlighet att bidra till klimat, trafiksäkerhet och miljö under hänsynsmålet. Några tror att teknikutveckling kommer att bidra till människors hälsa, men där är förhoppningarna lägre.

Ökat fokus på samhällets säkerhet och sårbarhet

Den här trenden hör till de som deltagarna är mer osäkra på. De flesta bedömde trenden som osäker, men drygt en tredjedel anser att den är stark. Trenden bedöms av flera deltagare innebära en svaghet för både medborgarnas och näringslivets tillgänglighet. Förklaringen till bedömningen var att en ökat säkerhetsfokus kan leda till inskränkningar i mobilitet eller långsammare eller dyrare transporter och resor (p.g.a. kontroller och säkerhetsrutiner t.ex.). Få deltagare gör bedömningen att trenden kommer att påverka måluppfyllelsen för hänsynsmålet.

2.2 Några resultat per målelement

Det övergripande målet

Social hållbarhet

Den trend som flest workshopdeltagare betraktade som en styrka för den sociala hållbarhetsdimensionen var digitaliserad kommunikation och konsumtion. Nästan lika många hade också framhållit att teknikutveckling i övrigt kan bidra till en starkt social hållbarhet. Få såg några trender som ansågs hota den sociala hållbarheten, men några framhöll globaliseringen av ekonomin som en svaghet i sammanhanget. Resonemanget bakom det var att globaliseringen innebär att viss produktion flyttas till länder med väsentligt sämre arbetsmiljö och arbetsvillkor.

Ekonomisk hållbarhet

Ekonomisk hållbarhet anses också av flera gynnas av trenden mot ökad digitaliserad kommunikation. Lika många menar också att urbaniseringen kan vara en möjlighet att stärka den ekonomiska hållbarheten. Eftersom flera av trenderna på sätt och vis är resultatet av en strävan efter fortsatt ekonomisk utveckling så går det inte ur workshopens resultat att framhålla någon trend som tydligt anses motverka dimensionen. Några deltagare pekade dock ut ett ökat fokus på samhällets säkerhet och sårbarhet som något som skulle kunna hämma den ekonomiska utvecklingen.

Miljömässig hållbarhet

De flesta workshopdeltagarna placerade trenden mot ökad digitaliserad kommunikation och konsumtion antingen som en styrka eller som en möjlighet för en miljömässigt hållbar transportförsörjning. Även teknikutveckling och ett ökat fokus på klimatfrågan anses av flera som bidragande till dimensionen, och urbanisering lyfts av flera deltagare som en möjlighet till starkt miljömässig hållbarhet. Befolkningsutvecklingen och regionförstoring är de trender som flest anser motverkar eller hotar dimensionen.

Funktionsmålet

Alla medborgares tillgänglighet

Detta målelement bedöms främst stärkas av en fortsatt utveckling av digitaliserad kommunikation och konsumtion. Även befolkningsutveckling, urbanisering och regionförstoring anses kunna ge möjligheter till måluppfyllelse om de hanteras på rätt sätt. Men samma tre trender bedöms samtidigt av flera kunna innebära svagheter för målets chans att uppnås. Detta tolkas som att trenderna kan bidra till att stärka tillgängligheten för en större andel av befolkningen, men samtidigt försvåra måluppfyllelsen för några.

Näringslivets tillgänglighet

Även näringslivets tillgänglighet förväntas stärkas av digitaliserad kommunikation och konsumtion. Flera deltagare lyfter också teknikutveckling som en styrka för målelementet. Bland möjligheterna är det främst befolkningsutvecklingen, urbaniseringen och globaliseringen som förväntas kunna bidra till målelementet. Det är inte många som lyfter några svagheter eller hot mot målet, men några lyfter att ett ökat fokus på säkerhet och sårbarhet kan vara en svaghet för näringslivets tillgänglighet.

I hela landet

Detta målelement gynnas också av digitaliserad kommunikation och konsumtion. Målet bedöms också kunna dra nytta av trenderna befolkningsutveckling, regionförstoring, ökat fokus på klimat samt teknikutveckling, om dessa kan kanaliseras på rätt sätt. Urbanisering anses av de flesta workshopdeltagarna vara en svaghet eller rent av ett hot mot måluppfyllelsen.

Jämställdhet

Jämställdheten anses inte stärkas av någon av de studerade trenderna. Flera deltagare bedömer att befolkningsutveckling och urbanisering skulle kunna innebära ökade möjligheter för jämställdhet. Några deltagare bedömer att en fortsatt regionförstoring kan innebära ett hot mot jämställdheten i transportsystemet. Jämställdheten är ett målelement som många deltagare tycker har varit svårt att koppla till de studerade trenderna och deras påverkan på transportsystemet.

Hänsynsmålet

Klimat

Klimatet i hänsynsmålet skulle stärkas av en trend mot ökad medvetenhet och fokus på klimatfrågan. Målelementet stärks också av ökad digitaliserad kommunikation och av teknikutvecklingen. Flera av dessa trender bedöms också innebära möjligheter till uppfyllelse av klimatmålet, och det gäller även urbaniseringstrenden där workshopdeltagarna tycks anse att det är enklare att lösa fossilfria transporter i tätorter än utanför. Svagheter och hot mot måluppfyllelse är befolkningsutveckling, regionförstoring och en globaliserad ekonomi.

Hälsa

En majoritet av deltagarna menar att ökad digitaliserad kommunikation kan stärka, eller i vart fall vara en möjlighet till stärkt hälsa. Även ett ökat fokus på klimatfrågan anses vara en styrka för hälsoelementet inom hänsynsmålet. Urbaniseringen bedöms också av flera innebära en möjlighet för stärkt hälsa, då med motiveringen att möjligheterna att välja fysiskt aktiva resor kan vara högre i tätorter med kortare avstånd. Andra anser tvärtom att urbanisering kan vara ett hot mot hälsoelementet. Regionförstoring ses av några som en svaghet för hälsoelementet (svårare med fysiskt aktiva resor över växande avstånd).

Trafiksäkerhet

Trafiksäkerhet stärks av en ökad digitaliserad kommunikation och konsumtion, anser de flesta av deltagarna i workshopen. Även teknikutvecklingen anses av ett flertal vara en styrka för trafiksäkerheten. Bland möjligheterna lyfts också teknikutveckling fram. Trafiksäkerheten missgynnas eller hotas av befolkningsutvecklingen, regionförstoringen och globaliseringen. Att befolkningsutvecklingen ses som problematisk för trafiksäkerheten är ju inget som stöds av hur utvecklingen sett ut under senare årtionden, där befolkningen ökat samtidigt som trafikskadorna minskat väsentligt. Men eftersom målet är uttryckt på ett absolut sätt, att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, menar många deltagare att trenden gör det svårare att nå målet.

Miljö

En majoritet av deltagarna är överens om att miljöaspekten av hänsynsmålet gynnas av digitaliserad kommunikation, ökat klimatfokus och teknikutveckling. Dessa ses av de flesta antingen som styrkor eller möjligheter för uppfyllelse av miljöelementet. Bland svagheter och hot mot miljöaspekten nämner flera befolkningsutvecklingen och den globaliserade ekonomin. Det här målelementet tolkas därmed på samma sätt som den miljömässiga dimensionen av långsiktigt hållbar transportförsörjning under det övergripande målet.

3 Slutsatser

En fortsatt trend mot digitaliserad kommunikation är den trend som deltagarna i Trafikanalys workshop lyfter fram som den mest positiva för utvecklingen mot ett långsiktigt hållbart transportsystem. Trendens styrka ligger framför allt i att den kan bidra till en minskad efterfrågan på transporter och därmed vara gynnsam för både tillgängligheten i funktionsmålet och de skilda aspekterna inom hänsynsmålet. Den mest hållbara transporten eller resan är den som aldrig behöver genomföras.

Teknikutveckling är den andra trenden som flest bedömer som något som kan vara gynnsamt för både funktions- och hänsynsmålen. Här är fokuset ett annat, och mer tydligt kopplat till de transporter som ändå ska genomföras. Teknikutvecklingen anses särskilt betydelsefull för trafiksäkerhet och miljö, men framhålls också som en styrka för näringslivets tillgänglighet och som en möjlighet för utvecklingen i hela landet.

Några trender tydliggör möjliga motsättningar mellan de målelement som transportpolitiken omfattar. Tydligast blir det kanske för trenderna befolkningsutveckling och regionförstoring som genomgående ses som styrkor eller möjligheter för funktionsmålets delelement, men som svagheter eller hot mot hänsynsmålsättningarna.

Genom att summera antalet trendröster som varje målelement har fått i rutorna för styrkor och möjligheter, och dra av det antal röster samma element fått i svagheter och hot, ges en grov ranking av vilka målelement som tycks vara lättast respektive svårast att uppnå (Tabell 3.2).

Tabell 3.1. Målelementen ordnade efter vilka som har bedömts som mest gynnsamma av de trender som ingått i studien.

Målelement	Funktionsmål / Hänsynsmål	Summa (Styrkor och Möjligheter) – (Svagheter och Hot)
Näringslivets tillgänglighet	Funktionsmål	32
Alla medborgares tillgänglighet	Funktionsmål	24
Miljö	Hänsynsmål	16
I hela landet	Funktionsmål	15
Hälsa	Hänsynsmål	14
Klimat	Hänsynsmål	12
Trafiksäkerhet	Hänsynsmål	10
Jämställt	Funktionsmål	10

Värt att notera är att inga målelement har en negativ summa, utan alla har en övervikt av trender som deltagarna placerat som styrkor eller möjligheter. Dock framgår det att sammantaget så förefaller funktionsmålet vara mer gynnsamt av de trender som ingått i studien än hänsynsmålet.

Trafiksäkerhetsmomentet och jämställdheten är de som tycks ha minst att hämta från de rådande trenderna. Även klimatmålet kan komma att behöva särskild uppmärksamhet så att de trender som bedömts innebära möjligheter för målet verkligen fångas upp och kanaliseras på ett gynnsamt sätt. Trenderna tycks i första hand gynna målelementen Näringslivets tillgänglighet och Alla medborgares tillgänglighet. Med utgångspunkt från denna analys är det dessa aspekter av funktionsmålet som bedöms ha de mest gynnsamma förutsättningarna för att uppnå måluppfyllelse på sikt.

Resultaten i jämförelse med Trafikanalys årliga måluppföljning

Analysen kan också för några delmoment sägas stärkas av de utvecklingstendenser som påvisas i Trafikanalys årliga måluppföljning. I den senaste måluppföljningsrapporten (Trafikanalys 2018) finns det till exempel stöd för att medborgarnas tillgänglighet har stärkts under senare år. Både i form av tillgänglighet genom persontransporter och när det gäller tillgängligheten utan resor.

När det gäller trafiksäkerheten har utvecklingen under ett antal år varit så positiv att den överskuggat effekterna av en växande befolkning som reser allt mera. Men under de senaste åren tycks det snarare vara så att den fortsatta trafiksäkerhetsutvecklingen förmår hålla jämna steg med ökningen av trafik- och transportarbetet, men antalet omkomna i trafiken minskar inte längre i den takt som skulle krävas för att uppnå uppsatta etappmål. Transportsektorns utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter minskar inte heller i den takt som skulle krävas för att uppnå delmålet till 2030 (Trafikanalys 2018).

Att transportsystemet på ett likvärdigt sätt ska svara mot mäns och kvinnors transportbehov är inte tydligt utpekad som en utmaning i Trafikanalys årliga uppföljning. Representationen av kvinnor och män inom statliga myndigheter och bolag med kopplingar till transportområdet har blivit mer jämställd. Däremot konstateras det att det finns betydande skillnader i mäns och kvinnors resande som i delar tycks bestå. Dessa skillnader är ju delvis beroende på faktorer som motverkar jämställdhet, såsom en ojämn fördelning av ansvaret för hushållsarbetet och en delvis könssegregerad arbetsmarknad. På det viset är skillnaderna i hur transportsystemet används snarare en indikator för samhällets grad av jämställdhet.

Andras bedömningar av utvecklingen

Trafikverket har nyligen publicerat en omvärldsanalys som också hanterar trender i transportsystemet (Trafikverket 2018). De samhällstrender som ingår i den analysen sammanfaller i stor utsträckning med de som tagits upp ovan. Även slutsatserna rörande trendernas förväntade påverkan på olika delar av transportsystemet ligger relativt nära det som kommit fram vid workshopen.

I en nyligen publicerad sammanställning av hur transportsystemen utvecklas i EU:s medlemsländer (European Commission 2018), bekräftas bilden att transportsystemets omställning till fossilfrihet kommer att innebära en stor utmaning. Detsamma kan sägas om trafiksäkerheten, där teknikutveckling och utvecklingar av infrastrukturen kan leda till stora framsteg, men dessa riskerar att "ätas upp" av ökad efterfrågan på transporter, och det växande trafikarbete som denna medför.

Källförteckning

European Commission (2018). Transport in the European Union. Current Trends and Issues. Brussels. <https://ec.europa.eu/transport/sites/transport/files/2018-transport-in-the-eu-current-trends-and-issues.pdf>.

Trafikanalys (2018). Uppföljning av de transportpolitiska målen 2018. Östersund. Rapport 2018:8. https://www.trafa.se/globalassets/rapporter/2018/rapport-2018_8-uppfoljning-av-de-transportpolitiska-malen-2018.pdf.

Trafikverket (2018). Trender i transportsystemet -- Trafikverkets omvärldsanalys 2018. Borlänge, Trafikverket. https://trafikverket.ineko.se/Files/en-US/51419/Ineko.Product.RelatedFiles/2018_180_trender_i_transportsystemet_trafikverkets_omvarldsanalys_2018.pdf

WCED (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. New York. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>.

SWOT - Funktionsmålet

S

Alla medborgares tillgänglighet	Näringslivets tillgänglighet																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>3</td><td>3</td><td>2</td><td>7</td><td>1</td><td>0</td><td>2</td><td>0</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	3	3	2	7	1	0	2	0	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>0</td><td>2</td><td>3</td><td>6</td><td>1</td><td>1</td><td>5</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	0	2	3	6	1	1	5	1
1	2	3	4	5	6	7	8																										
3	3	2	7	1	0	2	0																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
0	2	3	6	1	1	5	1																										
I hela landet	Jämställt																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>0</td><td>1</td><td>2</td><td>4</td><td>1</td><td>0</td><td>1</td><td>0</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	0	1	2	4	1	0	1	0	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>1</td><td>1</td><td>0</td><td>2</td><td>1</td><td>0</td><td>1</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	1	1	0	2	1	0	1	1
1	2	3	4	5	6	7	8																										
0	1	2	4	1	0	1	0																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
1	1	0	2	1	0	1	1																										

W

Alla medborgares tillgänglighet	Näringslivets tillgänglighet																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>4</td><td>3</td><td>4</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>4</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	4	3	4	0	0	0	0	4	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>3</td><td>2</td><td>0</td><td>0</td><td>1</td><td>0</td><td>0</td><td>3</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	3	2	0	0	1	0	0	3
1	2	3	4	5	6	7	8																										
4	3	4	0	0	0	0	4																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
3	2	0	0	1	0	0	3																										
I hela landet	Jämställt																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>1</td><td>3</td><td>1</td><td>0</td><td>1</td><td>2</td><td>0</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	1	3	1	0	1	2	0	1	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>1</td><td>0</td><td>1</td><td>0</td><td>2</td><td>1</td><td>0</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	1	0	1	0	2	1	0	1
1	2	3	4	5	6	7	8																										
1	3	1	0	1	2	0	1																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
1	0	1	0	2	1	0	1																										

O

Alla medborgares tillgänglighet	Näringslivets tillgänglighet																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>6</td><td>4</td><td>4</td><td>4</td><td>3</td><td>1</td><td>3</td><td>2</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	6	4	4	4	3	1	3	2	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>5</td><td>4</td><td>3</td><td>3</td><td>5</td><td>1</td><td>2</td><td>2</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	5	4	3	3	5	1	2	2
1	2	3	4	5	6	7	8																										
6	4	4	4	3	1	3	2																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
5	4	3	3	5	1	2	2																										
I hela landet	Jämställt																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>6</td><td>0</td><td>5</td><td>2</td><td>1</td><td>6</td><td>4</td><td>3</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	6	0	5	2	1	6	4	3	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>4</td><td>5</td><td>1</td><td>2</td><td>1</td><td>1</td><td>3</td><td>0</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	4	5	1	2	1	1	3	0
1	2	3	4	5	6	7	8																										
6	0	5	2	1	6	4	3																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
4	5	1	2	1	1	3	0																										

T

Alla medborgares tillgänglighet	Näringslivets tillgänglighet																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>0</td><td>1</td><td>0</td><td>0</td><td>1</td><td>3</td><td>0</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	0	1	0	0	1	3	0	1	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>1</td><td>1</td><td>0</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	0	0	0	0	1	1	0	1
1	2	3	4	5	6	7	8																										
0	1	0	0	1	3	0	1																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
0	0	0	0	1	1	0	1																										
I hela landet	Jämställt																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>0</td><td>5</td><td>0</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>0</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	0	5	0	1	2	3	0	1	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>0</td><td>1</td><td>4</td><td>1</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>2</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	0	1	4	1	0	0	0	2
1	2	3	4	5	6	7	8																										
0	5	0	1	2	3	0	1																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
0	1	4	1	0	0	0	2																										

Bilaga 1 Resultat SWOT-analys

SWOT - Hänsynsmålet

S

Klimat	Hälsa																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>5</td><td>0</td><td>7</td><td>5</td><td>0</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	0	0	0	5	0	7	5	0	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>4</td><td>0</td><td>6</td><td>3</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	0	0	0	4	0	6	3	1
1	2	3	4	5	6	7	8																										
0	0	0	5	0	7	5	0																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
0	0	0	4	0	6	3	1																										
Trafiksäkerhet	Miljö																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>0</td><td>2</td><td>0</td><td>8</td><td>1</td><td>3</td><td>7</td><td>0</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	0	2	0	8	1	3	7	0	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>0</td><td>1</td><td>1</td><td>8</td><td>0</td><td>5</td><td>7</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	0	1	1	8	0	5	7	1
1	2	3	4	5	6	7	8																										
0	2	0	8	1	3	7	0																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
0	1	1	8	0	5	7	1																										

W

Klimat	Hälsa																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>4</td><td>0</td><td>2</td><td>1</td><td>3</td><td>0</td><td>0</td><td>2</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	4	0	2	1	3	0	0	2	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>2</td><td>2</td><td>4</td><td>0</td><td>2</td><td>0</td><td>1</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	2	2	4	0	2	0	1	1
1	2	3	4	5	6	7	8																										
4	0	2	1	3	0	0	2																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
2	2	4	0	2	0	1	1																										
Trafiksäkerhet	Miljö																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>4</td><td>1</td><td>3</td><td>0</td><td>3</td><td>0</td><td>0</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	4	1	3	0	3	0	0	1	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>3</td><td>3</td><td>1</td><td>0</td><td>4</td><td>1</td><td>0</td><td>2</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	3	3	1	0	4	1	0	2
1	2	3	4	5	6	7	8																										
4	1	3	0	3	0	0	1																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
3	3	1	0	4	1	0	2																										

O

Klimat	Hälsa																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>1</td><td>8</td><td>2</td><td>5</td><td>0</td><td>4</td><td>5</td><td>3</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	1	8	2	5	0	4	5	3	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>3</td><td>6</td><td>1</td><td>6</td><td>2</td><td>3</td><td>3</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	3	6	1	6	2	3	3	1
1	2	3	4	5	6	7	8																										
1	8	2	5	0	4	5	3																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
3	6	1	6	2	3	3	1																										
Trafiksäkerhet	Miljö																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>0</td><td>3</td><td>0</td><td>2</td><td>1</td><td>2</td><td>4</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	0	3	0	2	1	2	4	1	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>2</td><td>3</td><td>2</td><td>4</td><td>0</td><td>4</td><td>4</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	2	3	2	4	0	4	4	1
1	2	3	4	5	6	7	8																										
0	3	0	2	1	2	4	1																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
2	3	2	4	0	4	4	1																										

T

Klimat	Hälsa																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>6</td><td>1</td><td>6</td><td>1</td><td>5</td><td>0</td><td>1</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	6	1	6	1	5	0	1	1	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>4</td><td>3</td><td>2</td><td>1</td><td>1</td><td>0</td><td>0</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	4	3	2	1	1	0	0	1
1	2	3	4	5	6	7	8																										
6	1	6	1	5	0	1	1																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
4	3	2	1	1	0	0	1																										
Trafiksäkerhet	Miljö																																
<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>6</td><td>3</td><td>2</td><td>1</td><td>0</td><td>1</td><td>0</td><td>0</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	6	3	2	1	0	1	0	0	<table border="1"> <tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td><td>6</td><td>7</td><td>8</td></tr> <tr><td>6</td><td>2</td><td>3</td><td>0</td><td>2</td><td>0</td><td>0</td><td>1</td></tr> </table>	1	2	3	4	5	6	7	8	6	2	3	0	2	0	0	1
1	2	3	4	5	6	7	8																										
6	3	2	1	0	1	0	0																										
1	2	3	4	5	6	7	8																										
6	2	3	0	2	0	0	1																										

Bilaga 2 Deltagarförteckning

Deltagarförteckning workshop 21 september 2018

Trafikanalys

Anders Brandén Klang *
Mats Wiklund
Ylva Ericsson
Eva Lindborg
Gunnar Eriksson
Kristen Sandberg
Lennart Thörn
Fredrik Brandt

Trafikverket

Sven Hunhammar
Ulf Magnusson

Regeringskansliet

Anna Ullström

Transportstyrelsen

Roger Sundberg
Therése Sjöberg *
Björn Renberg
Olle Hemborg

Energimyndigheten

Rebecka Bergholtz *

Naturvårdsverket

Mats Björnell
Ann-Christine Stjernberg

*) Medverkade på distans, övriga deltagare på Trafikanalys kontor i Stockholm

Trafikanalys är en kunskapsmyndighet för transportpolitiken. Vi analyserar och utvärderar föreslagna och genomförda åtgärder inom transportpolitiken. Vi ansvarar även för officiell statistik inom områdena transporter och kommunikationer. Trafikanalys bildades den 1 april 2010 och har huvudkontor i Stockholm samt kontor i Östersund.